

Het slot van Job

Inleiding

Hoofdstukken lang hebben de vrienden van Job op hem ingepraat. Uitgelegd hoe God in elkaar zit en hoe het komt dat Job in deze ellende is terecht gekomen. Job heeft koppig vastgehouden aan zijn principes: Ik ben een rechtvaardig man! Waarom ben ik dan in deze ellende terecht gekomen? Hoewel de vrienden er bij hem op hebben aangedrongen zich neer te leggen bij de situatie, of onder ogen te zien dat hij vast wel iets verkeerd zal hebben gedaan, heeft Job dat volhardend geweigerd.

Zoals we in de afgelopen weken hier vaker hebben gezegd is het boek Job wijsheidsliteratuur en zou je het ook kunnen zien als een toneelvoorstelling. Nadat in de voorgaande hoofdstukken de vrienden van Job eindeloos op hem hebben ingepraat zijn ze nu van het toneel verdwenen. Blijkbaar waren ze wel uitgepraat met Job. De argumenten zijn uitgewisseld en er is geen bevredigende oplossing gevonden. Job wil niet geloven wat ze beweren. Jobs vrouw is al veel eerder uit beeld verdwenen en hij lijkt nu alleen achter te zijn gebleven. Dan steekt er een storm op en gebeurt er eindelijk waar we al die hoofdstukken op hebben gewacht. De Eeuwige neemt zelf het woord. Zijn toon is licht cynisch, maar prachtig poëtisch.

Job krijgt antwoord uit de storm.

De beschrijving die volgt mag ons alert maken. Want blijkbaar is er ook in de natuur wel het één en ander aan de hand.

Het is echt niet alleen liefelijkheid en pracht dat de klok slaat. Maar dan moet je wel heel goed luisteren, als je daar in de storm staat. Ook in de natuur gebeuren vreselijke dingen, eten dieren elkaar op, er valt regen in de woestijn en niet op jouw droge land, er woeden stormen en heerst de nacht.

Job krijgt datgene te horen, wat ook wij liever niet horen. Het leven is niet maakbaar. De schepping in al haar schoonheid heeft ook een kant van gebrokenheid en onrecht. Het leven is zoveel meer en groter dan ons eigen bestaan. De mens is een stofje in een onmetelijk heelal, een ogenblik in de wereldgeschiedenis. Job krijgt geen antwoord op zijn vragen, maar wordt als het ware met zijn eigen nietigheid geconfronteerd. Ach, mens, wat weet jij nou eigenlijk van de aarde? Waar was jij toen ik dit alles in het leven riep? De aarde was woest en leeg en die duistere kant is niet verdwenen, er is slechts paal en perk aan gesteld.

Zingen: lied 848 : 1 en 2

Twee gedeelten lezen we uit Gods antwoord aan Job door Henk Herbert.

Na de 1^e lezing zingen we de laatste drie coupletten van lied 848 en na de 2^e lezing de eerste twee coupletten van lied 850

Lezing: Job 38 : 1 t/m 8

Zingen: Lied 848 : 3, 4, en 5

Lezing: Job 40 : 15 – 24

Zingen: lied 850 : 1 en 2

Over het nijlpaard

Job krijgt geen antwoord op de vraag waarom zijn leven gebroken is, maar wel iets anders. Want waar de Eeuwige er bij de gesprekken met de vrienden het zwijgen toe doet, afwezig blijkt, neemt Hij nu wel het woord en gaat het gesprek aan met zijn mensenkind. Dat die niet te horen krijgt wat hij wil is daarbij terzijde. Job zal leren dat God geen oplossing is voor al zijn problemen, geen goedkoop doekje voor het bloeden biedt, maar een nabijheid, een aanwezigheid, die hem helpt in alle kwetsbaarheid overeind te blijven

Daarom een prachtig verhaal bij hoofdstuk 40. God roept Job voor de tweede keer tot de orde en voert hij het nijlpaard ten tonele, onder het motto: heb jij wel eens een nijlpaard gezien? Toen een echtpaar dat heel wat voor de kiezen had gekregen deze tekst las waren ze daar niet blij mee. Ze wisten al lang en uit ervaring hoe kwetsbaar ze waren, daar hadden ze dat nijlpaard echt niet voor nodig. Toch vroegen ze elkaar in de avond: heb jij een nijlpaard gezien? Ze vertelden elkaar het kleine geluk, te midden van alle zorgen, over een mens die er was met troost, over een zonsondergang, een lied, een draaglijk moment, over het goede. Sinds die dag stellen ze elkaar elke dag diezelfde vraag: heb jij een nijlpaard gezien vandaag? Het is een manier geworden om overeind te blijven te midden van alle stormen die hen bedreigen. Want er blijken, als je goed kijkt, ook nijlpaarden te zien te zijn, nijlpaarden die je doen vermoeden dat God ons niet verlaten heeft, maar een bondgenoot is van wie kwetsbaar zijn.

Job krijgt geen rechtstreeks antwoord op de waaromvraag van zijn leven. Wel leert hij dat leven te aanvaarden in al zijn kwetsbaarheid en bedreiging. En ergens onder dit alles leert hij te vermoeden dat er een kracht is, die het goede ondersteunt, die nabijheid belooft, die de moed biedt om dit kwetsbare leven rechtopstaand te aanvaarden.

God blijkt geen antwoord te zijn op al onze vragen en problemen. Het is niet waar dat hij de grote probleemoplosser is voor al onze zorgen en moeilijkheden. Geloven in God is niet je neerleggen bij de situatie en wachten tot er een oplossing komt, hier of over de grens van de dood heen, maar vraagt erom op je voeten te gaan staan. Sta op en aanvaard het leven, met alles wat het mooi en gelukkig maakt, maar ook met alles wat onrustig maakt en pijn doet. Sta op je voeten, durf het aan te blijven roepen als je onrecht ervaart.

We worden uitgenodigd dwars te zijn als we geconfronteerd worden met pijn en verdriet. We hoeven het niet op te lossen, niet uit te leggen, God niet te verdedigen. Het uithouden, ook als God zich verborgen houdt, is volgens mij al voldoende. Niet zoals de vrienden van Job eindeloos de verklaring zoeken, maar helpen het vol te houden. God is niet het antwoord op al onze vragen, maar misschien wel de bodem onder ons bestaan, het licht dat ons wekt.

God is wie elke dag weer het gesprek met ons aangaat en ons elke avond vraagt: ‘En? Nog een nijlpaard gezien, vandaag?’

Lied 850 : 3, 4 en 5

Lezing: Job 42 : 12 -17

Het verhaal van Jemima

Zo stierf Job. Zo stierf onze vader met een glimlach om zijn lippen. Zo stierf een uitzonderlijk man. Mijn vader was een mens zoals God de mens bedoeld moet hebben. Zo leefde hij voordat het ongeluk hem trof.

Jullie, die hem niet gekend hebben in zijn ellende, voor jullie is het net zo moeilijk om je dat leven in te denken als het voor mij was, toen hij mij erover vertelde. Maar als rechtvaardige leefde hij in zijn diepste ellende en als rechtvaardige leefde hij te midden van ons totdat hij stierf. Wij gedenken hem met eerbied en liefde en zullen met deze herinnering verder leven.

Mijn vader heeft ervaren dat lijden je zomaar kan overkomen. Je kunt enorm pech hebben in het leven, een ramp kan je treffen. Dan kun je wel zoeken naar de zin van het lijden, maar Job hield daar niet van. Vader was geen zeurpiet. Terugkijkend op zijn eerste leven wilde hij niet zoeken naar argumenten waarom juist hem die enorme slagen waren overkomen. Hij wilde niet praten over je verlies een plek geven, het waarom ik? Dat was niet de vraag van zijn leven. Zijn vraag was: Waar ben je God? Ik merk niets van je, hoor je me wel? Waar ben jij God, nu ik lijd?

Dat was de vraag waar Job mee worstelde en die vraag werd beantwoord. Natuurlijk heeft mijn vader zich afgevraagd of zijn vertrouwen op God wel echt was. Of het niet gebouwd was op concrete zegeningen zoals hij die had ondervonden. Op zijn bezit, geld, zijn goed en geluk.

Vooral in de eerste rouw, de zeven dagen van zwijgen, is mijn vader diep in zichzelf afgedaald. Je hebt immers makkelijk praten als het je voor de wind gaat. Maar hij kwam tot een andere conclusie. Het leven gebeurt. Dingen overkomen je. Kwaad kan goede mensen treffen. Elk mens komt in het leven verdriet tegen. Het enige dat je kunt doen is leven in vertrouwen. Recht en gerechtigheid vasthouden. Leven naar de aanwijzingen van God zoals ze gegeven zijn. Dan kun je ook in de diepte van je bestaan terugvallen op de eeuwige God. Zoals God de mens aanspreekt om recht te doen, zo kun je als mens ook God aan zijn woorden houden om bij je te zijn. Verdriet of tegenslag overkomt immers elk mens. Vroeger of later of nu. Ondanks je sterfelijkheid van stof en as kun je als mens in discussie gaan met de eeuwige God, die hoort en ziet en redt.

Dat leerden wij van Job. Ten diepste is deze wijsheid de erfenis van Job.

Mijn vader is dood. Gezegend en zat van dagen zoals hij zelf zei. Job is gestorven met een glimlach om zijn lippen. Zijn nagedachtenis zal ons tot zegen zijn,

Jemima, dochter van Job.

Zingen: lied 894 : 1 en 2

Tenslotte

Het loopt allemaal geweldig goed af met Job. Hij wordt door God in ere hersteld en krijgt het dubbele terug van wat hij kwijt was. Opnieuw is hij een rijk man. Wat moeten we aan met het happy end van dit verhaal? Vooral als we onszelf er nog even weer aan herinneren dat het verhaal van Job een verhaal is, geen historisch verslag, een gelijkenis uit de joodse wijsheidsliteratuur. De verteller had er ook een ander slot aan kunnen geven. Hij kiest ervoor Job een tweede leven te geven. Je zou kunnen zeggen: dat had er van mij echt niet bij gehoeven. Dat gevecht van Job met God, de discussie die er plaats vindt, de gesprekken, de wendingen, de verandering van inzicht, dat was genoeg geweest. Dat happy end is ongeloofwaardig en lijkt de ellende die Job heeft meemaakt te bagatelliseren – het komt immers allemaal toch weer goed? Hoe is dat voor u? Vindt u dit een goed slot? Of had het verhaal anders moeten eindigen? En hoe dan? Waar wij terecht tegen steigeren is het idee dat wat Job allemaal terugkrijgt zijn eerdere verlies goed zou maken. Als je als ouders een kind verliest is er helemaal niets, ook een volgend kind dat je samen krijgt dat dit verlies ooit goed zou kunnen maken. Dat verdriet gaat mee en wordt deel van je leven. De vrouw van Job is trouwens helemaal van het toneel verdwenen, ook een breuk die niet goed is gekomen. Er blijven losse eindjes, rafels, zoals in de meeste mensenlevens. Tegen dit happy end zijn terechte bezwaren in te brengen.

Ondanks alle terechte bezwaren die ik zelf ook zeker voel wil ik het ook opnemen voor de verteller die het verhaal deze vorm heeft gegeven, het einde dat ons is overgeleverd. Die verteller wil één ding heel duidelijk maken met zijn verhaal en daarvoor is het slot cruciaal. Hij wil laten zien dat God juist aan de kant van Job staat. Dat Job in zijn diepe vertwijfeling en felle te keer gaan tegen God er meer van had begrepen dan zijn vrienden, die met vrome redeneringen de eer van God willen redden door Job ertoe te brengen een schuld te belijden die hij niet ziet en niet voelt. En hoe kan de verteller dat beter doen door hem alles weer terug te geven en daarmee te laten zien dat zijn verlies dus niet zijn verdiende loon was? Ik denk dat wat Job uiteindelijk heeft begrepen is dat God niet zijn vijand is, zoals hij steeds dacht, dat God geen macht is die zich tegen hem keert en hem onderuit haalt. Maar dat God naast hem staat in zijn worsteling, zijn zoeken, zijn wanhopig verlangen naar recht, naar goedheid, naar betrouwbaarheid, dat God zelfs in dit zoeken aanwezig is. En dus veel en veel dichterbij dan gedacht. Hoe mooi is het als een mens dat mag ervaren. Dat het ons ook gegeven wordt.

Lied 894 : 3 en 4

Hillegonda Ploeger,
Loosdrecht 8 juli 2018